

Іван Коваленко

Порив до небес

Поезія

Київ
Видавництво Ліра-К
2020

УДК 821.161.2*
К56

Коваленко І.

Порив до небес : поезія. Київ : Видавництво Ліра-К, 2020. 228 с.

ISBN 978-617-7844-95-1

Друге, дещо скорочене видання збірки містить вибрані поезії українського поета-дисидента, шістдесятника, педагога Івана Юхимовича Коваленка (1918–2001). У цьому виданні широкий тематичний спектр творчої палітри поета представлено невеличкими тематичними блоками, кожен з яких означений окремим поетичним рядком. Збірка розрахована на викладачів української мови та літератури, учнів загальноосвітніх шкіл, студентів, широке коло читачів.

УДК 821.161.2

ISBN 978-617-7844-95-1

© Коваленко І., 2020

© Видавництво Ліра-К, 2020

ЗМІСТ

Передмова 3

«Життя пвого духу – до Бога політ, життя – це порив
до небес...» (Про життя)

«А перший сонет – це сонет про життя...»..... 8

«Я тим щасливий, що живу...» 9

Це все – життя! 10

«Якщо сум тебе поборе...»..... 11

«Попереду і позаду...»..... 12

«Пізнайте Бога, йдіть і говоріть...»
(Християнські вірші)

Молитва 14

Доньці 15

Різдвяне 16

«Линяють істини затерті...» 17

«Пізнайте Бога, йдіть і говоріть...» 18

«Забули люди зараз свою душу і кинулися Всесвіт пізнавать...»
(Про збереження духовності в умовах технічного прогресу)

Твої багатства..... 20

Настав час роздуму..... 22

«Людино, розцвіпи!»
(Про повагу до людської особистості)

Квітковий роздум.....	24
Краплина	27
Година прийде!	28
«Край дороги, у пилу зарита...»	30

«Чому ти на землі? Адже ти рвався до неба...»
(Про сенс життя)

Недокошений луг	32
Сіра мелодія.....	34
Сивий	35
Сповідь.....	36
Мрія	38
Учитель	40

«Я все життя складав четвертий іспит...»
(Про моральність та духовні цінності)

Четвертий іспит.....	42
До Діогена	43
Іуди.....	44
«Дрібніють люди!.. Боже мій!..»	46
«На світі так мало потрібно людині...»	47
Самодостатніть	48

**«Україно моя, до пвоїх я грудей припадаю!»
(Про любов до України)**

Моїй Батьківщині.....	50
Джерело	51
Червона калина.....	52
Бандура.....	54
Ще раз про ХХ вік	56
ТРИПТИХ “ВІРА, НАДІЯ, ЛЮБОВ”	
I. Віра.....	58
II. Надія.....	59
III. Любов	60
Створення світу.....	61
Гопак	62
Іспанські танці	63
Про дружбу народів.....	64

**«В моє серце, як в дзвін, б’ють невпинно мерці...»
(Про репресованих українців)**

Вірш з примітивними римами	66
Не мене.....	69
Дзвін мого серця.....	70
Північний вітер	72

**«А поет іде по світу, гордий, свіплий, невмирущий...»
(Про роль поета та поезію)**

У поета тільки слово.....	74
Для віршів немає тем?	77
Поезія	78

Читачеві	79
Лебедина пісня.....	80
Пісня про незнищеність поезії	82
«Нуртує скрізь життя веселе...»	83
На смерть Шаламова	84

**«Мабуть, є щось рідне з Тарасом...»
(Про Тараса Шевченка)**

Не став би зроду віршувать	86
На біржі поезії.....	88
«Задумуюсь глибоко часом...»	90

**«Та слово не згине без вашої згоди!»
(Про рідну мову та силу слова)**

«Нам – молитва і піст...»	92
«З часів печер, віки й віки...»	93
«Ну що мені варто зібрати слова...».....	94
«Ти все питаєш, звідки ці слова...».....	95
«Коли надворі ніч глибока...»	96

**«В вузькім вікні зловісні чорні ґрати...»
(У неволі)**

Чорні ґрати	98
Дві яблуні	99
У концтаборі.....	100
«Впишаю думку у сонет...»	103
«Коли цвітуть сади, завжди мороз...»	104
«Халат незвичний... Ліки і палата»	105

«В сріблястім інеї дерева і будови...»	106
«Прощайте, славне товариство...»	107
«Добравсь, доліз, прибув до хати...»	108

**«О, скільки мелодій на довгім віку...»
(Ліричні сонети, написані у неволі)**

«Листок, як ранений метелик...»	110
«Річка, вулиця, місток...»	111
Старе піаніно	112
«Ти уяви, який тут луг...»	113
«Вода з покрить...»	114

**«Твоя рука в моїй руці...»
(З любовної лірики)**

У хлібах	116
«Ходімо в березовий гай...»	117
Під твоїм вікном	118
Заклинання	120
Вміють очі говорити	122

**«Усі скарби, що я беріг, і квіти всі – перед одною...»
(Вірші з присвятами до дружини)**

«Тобі одній душі моєї звуки...»	124
Твої листи	125
Дружині	126
На 9 квітня 1939 р.	127
Освідчення через 35 років	129
Хокку	130

**«Наші мрії і муки зірками впадуть...»
(У стилі українського романсу)**

Ти не любив	132
«Так іди ти до іншої, йди...»	133
Ти сказала мені.....	134
Ти пішла.....	135
Ти не забудеш мене	136
Ти мене не зови	138
Не тебе я люблю	140

«Все забере весняна буйна злива...» (Про весну)

«Легенькі хмарини пливуть за вікном...»	142
Весняне	143
«Все забере весняна буйна злива...».....	144

«То був тендітний літній день...» (Про літо)

Теплінь	146
Літній день	147
«Мій дух бродяжний знов мене зове...».....	148

«Може, ти кохаєш осінь...» (Про осінь)

«Хто це бродить по саду...»	150
«Я тобі малюю золотую осінь...»	151
«Може, ти кохаєш осінь...».....	152
«Надворі знову листопад...»	153
Георгіна	154
Натюрморт.....	155
Осіння пісня	156

«Сьогодні знову пада сніг...» (Про зиму)

Знову сніг	158
«Сніжинки-перлинки пливуть у повітрі...»	159
Утома.....	160

«Своїм пензлем махнув аж до хмар...»

(Про явища природи)

«День догоряв хризантемно і айстрово...»	162
Туман.....	163
Вітер.....	164
Гроза	166

«Ти рвешся додому, туди, де поля...»

(Про село)

Другові	168
«Верба похила над водою...»	169
Вечір	170
«Я в житі спав, коли цвіло колосся...»	171
У липні місяці	172

«Бо всі дороги туп ведуть до храму...»

(Про Чернігів)

Чернігів древній	174
Рідний дім	175
«А квіти ті, що ти зібрала...»	176
«Чернігів довго тебе кликав...»	177
«Заплющу очі, і за мить...»	178

«У Боярці зеленій, серцю милій...»
(Про Боярку)

Пам'яті Самійленка	180
ТРИПТИХ ПАМ'ЯТІ САМІЙЛЕНКА	
I. Повернення	181
II. Останні дні.....	182
III. Могила.....	183
«На цій життєвій довгій ниві...»	184

«Божу службу править ліс...»
(Про боярський ліс)

Боярський ліс	186
«У Боярці зеленій ліс...».....	188
«Хто це в лісі там говорить...»	189
«Шум лісовий...»	188

«Заходжу в сад душі своєї...»
(Про сад та дерева)

Прийди у сад.....	192
«Заходжу в сад душі своєї...»	193
В'яз	194
Тривожна ніч.....	196

«Про вічність думу думає вода...»
(Про воду, ріки та озера)

Озеро	198
Над ставом.....	199

«Лину-плину на човні...»	200
Вода.....	201
Ріка і Джерело	202

**«Ми Бога пізнаємо через зорі...»
(Про Всесвіт та зорі)**

«Літня ніч, і ніби в морі...»	204
«Чи доводилось вам...».....	205
Смерть зорі	206
Тиха зірка	207
«В вікні я бачу дерево й паркан...»	208

**«Я зір завжди звертав до неба...»
(Підсумки життя)**

«Не шкода, що помру, – помруть мої пісні»	210
«Пишу чи не пишу – це все одно...».....	211
Зберігайте насіння	213
«Як довго йшов я до свого народу...»	214
«Не буду віршів я читать у повнім залі...».....	215
«Нічого в світі не нажив...»	216
«Лаштую воза у дорогу...»	217
«Що я візьму з собою з цього світу?...»	218

«Поет і правда – речі нероздільні,
як нероздільні правда і краса!»

(Іван Коваленко).

Іван Коваленко – видатна постать в українській історії та культурі: учитель, поет-дисидент, шістдесятник, політв'язень радянських часів. Коваленкові були притаманні надзвичайна внутрішня незалежність, загострене відчуття справедливості, безкомпромісність, порядність, нехтування матеріальним на користь духовного, постійне тяжіння до правди. Дуже відвертий, прямолінійний, він завжди, не криючись, висловлював свої почуття та переконання. Ці риси характеру та дієвий патріотизм сформували незламного борця, готового жертвувати собою заради Батьківщини.

У 1972 році І.Коваленка було заарештовано під час репресій, яким було піддано українську творчу інтелігенцію. Реабілітовано – у 1991 р. Усе своє життя Іван Коваленко присвятив педагогічній діяльності, яку вважав своєю вищою місією. Учителем Іван Юхимович залишався завжди – і у житті, і у своїх творах.

Поезії Коваленка звернені до читача, до його душі. Вони надзвичайно проникливі, справляють особливе чарівне враження, припадають до душі, запам'ятовуються. Поет називає таке духовне єднання автора й читача «нерозривним зв'язком». Існує думка, що магія віршів Івана Коваленка пояснюється ще й тим, що у ньому говорили водночас три митці: поет, художник і музикант. Іван Юхимович не тільки писав вірші, але й прекрасно малював, грав на різних музичних інструментах. Сприйняття оком художника краси навколишнього

світу відтворювалось у яскравих поетичних образах, а тонкий музикальний слух надавав віршам надзвичайної мелодійності, співучості, ритмічності. Тож не дивно, що так багато віршів Івана Коваленка покладено на музику.

Поезії Івана Коваленка дуже різні – за формою, змістом, настроєм... Кожен читач знаходить у творчості поета щось своє: одних вражають авторські словотвори й оригінальні рими поета, іншим більш до вподоби білі вірші, а ще хтось захоплюється вишуканими, доскональними сонетами... Когось хвилюють громадянські й патріотичні поезії; хтось замислюється над філософськими роздумами поета, а ще декому припадає до душі пейзажна чи інтимна лірика...

Тематичне розмаїття творчої скарбниці Івана Коваленка допомагає освітянам широко використовувати вірші поета в навчальному процесі. Перелік тем, які розкриває Іван Коваленко у своїй творчості, свідчить про надзвичайну широту його кругозору, інтенсивне духовне життя, сповідування високих ідеалів.

У творах Івана Коваленка звучать любов до України; біль за її закатованих синів; духовний зв'язок з Тарасом Шевченком. Водночас поет виступає проти шароварщини, закликає до дружби народів.

Поет розмірковує над сенсом життя, занепадом духовності в умовах технічного прогресу, над роллю поета й поезії у житті народу. Коваленко закликає до моральної чистоти, чесності, невідкупності, поваги до людської особистості, вірності у коханні. Поета бентежать таємниці Всесвіту та магія зірок, питання життя та смерті. У віршах Коваленка відбивається любов до природи в усіх

її проявах та стихіях, до рідного села Лецьки, древнього Чернігова, мальовничої Боярки. А любовна лірика Івана Коваленка сягає найкращих зразків світової поезії...

Усе життя Іван Коваленко пристрасно й вірно кохав одну-єдину жінку – свою дружину. Іван та Ірина побралися ще студентами, разом пережили випробування війною, переслідування з боку компартійців та КДБ, напівжебрацьке існування, поневіряння по чужих кутках із двома маленькими дітьми, багаторічне будівництво своїми руками маленького будиночка, розлуку на час ув'язнення поета, хвороби... І водночас – яскраві почуття, прості скромні радощі, спільні інтереси та ідеали, численні книжки, довгі розмови, пошуки істини... 62 роки прожили вони разом і мали одну долю на двох, до останнього не втрачаючи романтично-ніжного ставлення один до одного. Все життя Іван присвячував Ірині вірші. На деяких поезіях стоїть присвята дружині, на інших – ні, але практично вся любовна лірика поета сповнена ніжних зворушливих почуттів до коханої. І лише деякі сентиментальні поезії, написані у стилі українського романсу, не спираються на особисті переживання, а є звичайними поетичними фантазіями, іноді – відлунням болісного сприйняття подій, що траплялися з іншими (розділ «Наші мрії і муки зірками впадуть...» та ін.). Але про що б не писав Іван Коваленко, у кожному вірші звучать високі поривання, віра в Бога та ідеал...

За радянських часів вірші Івана Коваленка друкувалися у Чехословаччині та Канаді. Збірки за часів Незалежності: «Недокошений луг» (1995 р.), «Джерело» (1999 р.), «Перлини» (2006 р.), «Учитель» (2009 р.), «Порив до

небес» (2012 р.). Усі твори І.Коваленка, біографічні нариси, статті, пісні на його вірші шукайте на сайті <http://ivankovalenko.info/>

Починаючи з 2012 р., в місті Боярка, що під Києвом, щоосені відбувається Всеукраїнський молодіжний мистецький фестиваль імені Івана Коваленка. У рамках Фестивалю проходять такі конкурси: конкурс пісенної лірики «Віршована мелодія», конкурс читців «Сила слова», вокальний конкурс «Осіньна пісня» та конкурс гітаристів «Боярський Хрещатик». Умови участі можна знайти на офіційному сайті Фестивалю <http://kovalenko-fest.cspr.info/>.

*Марія Кириленко,
донька поета*

«Життя пвого духу –
до Бога політ,
життя – це порив до небес...»
(Про життя)

* * *

А перший сонет – це сонет про життя,
Що Богом нам кожному дане,
Ця іскра мала у морях небуття –
Чи щастя воно, чи кайдани?

Чи ж можна прожити його без пуття,
Лишати гріхи і догани?
Ніколи не зможе твоє каяття
У серці загоїти рани.

І будеш носити важенний тягар,
Якщо ти змарнуєш божественний дар,
Це диво з найбільших чудес.

Життя – не перелік змарнованих літ,
Життя твого духу – до Бога політ,
Життя – це порив до небес.

* * *

Я тим щасливий, що живу,
Що можу бачить і любить
Людей, і сонце, і траву,
І неба ясную блакить.

Що, як і всіх, мене в житті
Чекає славна боротьба,
Хоч сум і стрінеться в путі,
Та не здола мене журба.

І тим щасливий, що мені
Дано, як всім, життя пізнати,
Радіти квітам і весні
І очі любі цілувати.

До сонця рватись і творити,
І пісню вилити живу,
І щиро просто говорити:
“Я тим щасливий, що живу!”